

Джерела та література

1. Парламентські вибори в Польщі // Інформаційно-аналітичний огляд. – 2001. – №9.
2. Малярчук В. Міжнародна політика: простір патрійного змагання і співробітництва. – К., 2005.
3. Гевко В. Українсько-польські міжпарламентські взаємини // Р.Ф. Кайндль. Вікно в європейську науку: Матеріали II Міжнародного наукового семінару „Кайндлівські читання” (28-29 травня 2005 р.). – Чернівці, 2005.
4. Baluk W. Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004). – Wrocław, 2006.
5. Закон України „Про вибори народних депутатів” // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №51-52.
6. Результати голосування на чергових парламентських виборах в Україні у 2002 р. [WWW document]. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v>.
7. А. Романюк Парламентські вибори 25 вересня у Республіці Польща: порівняльний контекст [WWW document] // http://postua.info/A_Romanyuk2005_2.htm.
8. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. – Львів, 2004.
9. Павлів В. Вибори в Польщі: і знову праворуч // Дзеркало тижня. – 2005. – №38.
10. Obwieszczenie państwowej komisji wyborczej z dnia 23 października 2007 r. O wynikach wyborów do sejmiku Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r. [WWW document] http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=21606&news_id=34507&layout=1&page=text-
11. Результати голосування на чергових парламентських виборах в Україні у 2006 р. [WWW document]. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2006/webproc0v>.
12. Результати голосування на позачергових парламентських виборах в Україні у 2007 р. [WWW document]. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2007/webproc0v>.

Дедков Н. В., Жижиян П. Н. Общественно-политические изменения в Украине и Польше на протяжении 1999-2007 гг.

Статья посвящена общественно-политическим изменениям в Польше и в Украине в 1999-2007 гг. Особое внимание обращено на процессы трансформации политических систем Польши и Украины. Благодаря анализу результатов парламентских выборов, которые проходили в Польше и Украине в изучаемый период, установлены главные особенности общественно-политических изменений в обеих странах.

Ключевые слова: общественно-политический, трансформация, парламентские выборы, политика.

Dedkov M. V., Zhyzhyjan P. M. Political processes in Poland and Ukraine in 1999-2007

The article is devoted to political processes in Ukraine and Poland during 1999-2007. The special attention is focused on the processes of political transformations in Poland and Ukraine. Author determined the main characteristics of political processes in both countries due to the interpretation of results of Polish and Ukrainian parliamentary elections, which took place in estimated period.

Key words: political process, transformation, parliamentary elections, politics.

УДК 94:314.7–054/7(477/6/7)

Т. А. Драгунова

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглядається сучасна міграційна ситуація в південних областях України. Аналізуються міграційний оборот населення регіону, особливості складу зовнішніх міграційних потоків населення за етнонаціональною належністю. Виявляються проблеми, що витікають внаслідок несприятливих міграційних процесів.

Ключові слова: національні групи, міграційні процеси, міграційна мобільність, міграційний приріст, міграційний оборот.

Особливістю сучасної міграційної ситуації в Україні в контексті розвитку національної структури суспільства є трансформаційні перетворення, що супроводжуються проникненням в доволі стійку систему міжнаціональних відносин, яка склалася за часів колишньої держави, нових етнічних груп з країн, що розвиваються, та із Закавказько-Центральноазіатського регіону. Наслідком цих процесів має бути зміна расового, національного складу населення країни, формування нового етнічного середовища.

Розглядаючи міграцію населення як переміщення кількісно і якісно визначених спільностей індивідів у просторі, виникає необхідність більш точно окреслити структуру міграційних потоків за чітко вираженими ознаками (вік, стать, освіта, релігійна та національна належність, сімейний стан, професійно-кваліфікаційний рівень, належність до різних типів населених пунктів (місто, село), регіону, напрямів переміщення). Ці риси характеризують рівень участі різних груп населення в міграційному процесі, визначають тип їх міграційної поведінки, етапи адаптаційного процесу, а це в свою чергу є основою при розробці заходів регулювання міграційними процесами.

Вплив міграційних процесів на етнонаціональний склад населення досліджувався вченими різних галузей знань: істориками, етнографами, філософами, фахівцями міжнародного права, економістами і демографами. Детальний аналіз ролі, що відіграє міграція населення в системі чинників етнічного розвитку,

зроблений науковцями Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, філософські та історичні аспекти національної ситуації в Україні вивчають вчені Інституту філософії НАН України, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України та ін. Водночас існує потреба у детальному розгляді проблем зміни етнопонаціональної структури населення внаслідок сучасного перебігу міграційних процесів на рівні областей і регіонів країни. Саме цим обумовлена актуальність даного дослідження.

Метою статті є виявлення особливостей складу міграційних потоків населення Півдня України за етнопонаціональною належністю, проблем, що витікають внаслідок несприятливих міграційних процесів, та шляхів їх запобігання.

Дослідження міграційних характеристик етнічних груп населення ускладнюється через недостатню інформаційну базу. З 2006 року єдиним джерелом щодо просторового перебігу етнічних процесів в Україні є дані про розподіл мігрантів за громадянством та країнами в'їзду (виїзду). Водночас значну групу становлять нелегальні мігранти, які використовують територію України як транзитну, або місце тимчасової роботи. Тому посилення системи обліку міграційних потоків виступає на сьогодні одним з визначальних чинників подальшого вивчення міграції населення і управління нею.

У даній статті аналіз характеристик міграційних потоків населення України за етнічною ознакою ґрунтується на даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року та даних поточної статистики 2005 року. Аналіз міграційних потоків за останні роки здійснювався на основі розподілу мігрантів за громадянством та країнами вибуття і прибуття.

Національний склад мігрантів обумовлюється як соціально-політичними умовами проживання різних народів та національних груп на тій чи тій території, так і суто психолого-ментальними чинниками кожної нації. Найбільша питома вага у складі мігрантів України за даними 2005 р. належала українцям (67,8%); частка росіян становила 7,9%, частка татар – 0,8%. Питома вага вірмен, білорусів, кримських татар, молдаван та болгар у структурі міграційних потоків становить по 0,2%. Частка решти національностей займає 0,1% і менше (табл.1).

Таблиця 1

Національний склад мігрантів України у 2002 і 2005 рр., у %

Національні групи	2002	2005	Національні групи	2002	2005	Національні групи	2002	2005
українці	46,10	67,81	євреї	0,34	0,09	узбеки	0,04	0,04
росіяни	12,00	7,94	поляки	0,14	0,08	турки	0,02	0,04
татари	0,72	0,76	грузини	0,06	0,07	цигани	0,04	0,03
вірмени	0,23	0,22	греки	0,09	0,07	араби	0,09	0,03
білоруси	0,37	0,22	румуни	0,10	0,06	гагаузи	0,02	0,03
татари кримські	0,20	0,21	в'єтнамці	0,03	0,06	казахи	0,00	0,02
молдавани	0,27	0,20	китайці	0,07	0,06	угорці	0,08	0,01
болгари	0,19	0,17	німці	0,14	0,05	народи Індії та Пакистану	0,04	0,01
азербайджанці	0,12	0,11	корейці	0,05	0,05	інші національності	38,29	0,18
						не вказано	0,12	21,33

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держкомстату України [2]

Для визначення диференціації міграційної поведінки різних за ознаками національних груп населення застосовується така відносна величина інтенсивності, як коефіцієнт міграційного обороту. Він показує міграційну мобільність (рухливість) населення і розраховується як відношення валової міграції до середньої чисельності населення за рік (вимірюється у промілях).

Розрахунок коефіцієнта міграційного обороту національних груп мігрантів України у 2002 році (ґрунтуючись на даних про національний склад населення країни за результатами всеукраїнського перепису населення 2001 р. [1]) дозволив зробити висновок – найменші показники властиві представниками найбільш чисельних в Україні національностей, зокрема українцям, натомість найвищі показники мобільності характерні для етнічних груп, що походять із країн, що розвиваються, і мають кардинально іншу ментальність. За рівнем міграційної мобільності національний склад населення було поділено на п'ять груп (табл.2).

Перша група відрізнялася найвищими показниками коефіцієнта міграційного обороту: максимальне значення цього показника мали китайці – 471,3 ‰. Високі значення міграційної рухливості були характерними для етнічних груп народів Індії та Пакистану (389,1 ‰), агулів (305,6 ‰) та арабів (203,3 ‰).

Групування національних груп мігрантів України за рівнем мобільності у 2002 році

Група	Національності	Мобільність, ‰
I	китайці, народи Індії та Пакистану, агули, араби	200-470
II	татари*, абазини, в'єтнамці, балкарці, ханти, алтайці, афганці,	70-155
III	німці, буряти, ногайці, кумики, італійці, туркмени, корейці, євреї, карачаївці, кабардинці, узбеки, англійці, калмики, азербайджанці	40-69
IV	таджики, кубинці, фіни, вірмени, аварці, французи, чеченці, якути, киргизи, комі, литовці, серби, американці, турки, марійці, грузини, комі-перм'яки, каракалпаки, башкири, ассирійці, хакаси, чуваші, табасарани, мордва, латиші, росіяни, естонці, перси, осетини, лезгини, білоруси, удмурти	20-39
V	інгуші, кримчаки, абхази, українці, чехи, даргинці, молдовани, караїми, хорвати, курди, греки, поляки, ритульці, іспанці, цигани, болгари, кримські татари, лакці, карели, албанці, словаки, румуни, гагаузи, угорці	1-20

*Позначено національності, чисельність яких у складі населення України становить більше 30 тис. (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року)

Джерело: розрахунки на основі даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року.

Серед народів другої групи найвищу міграційну мобільність мали татари (153,2 ‰), абазини (109,4 ‰) і в'єтнамці (109,1 ‰). Найнижчий показник міграційного обороту був властивий афганцям (72,4 ‰). У третій групі представлено в основному етнічні групи народів, що проживають у Європі (німці, англійці, італійці) і на азійській території колишнього СРСР (узбеки, туркмени, буряти). Серед них найвища мобільність була у німців (65,7 ‰) та бурят (63,9 ‰), найнижча – у азербайджанців (40,1 ‰).

Четверта група є найбільш чисельною і охоплює переважно етнічні групи колишніх радянських республік, в тому числі росіян (друга за чисельністю група у складі населення України) та білорусів (третя за чисельністю група у складі населення України). Найвищий коефіцієнт міграційного обороту у четвертій групі мали таджики (38,3 ‰), найнижчий показник – білоруси та удмурти (20,6 ‰).

П'ята група включає історичні на території України народи та етнічні групи, що характеризуються низькою міграційною рухливістю. В неї входять українці (корінна нація) (19,1 ‰), молдавани (16,5 ‰), кримські татари (12,5 ‰), поляки (15,0 ‰), румуни (9,9 ‰) та інші. Найвищий показник міграційної мобільності властивий інгушам (19,8 ‰) та кримчакам (19,7 ‰), найнижчий – угорцям (8,1 ‰).

Міграційні процеси Півдня України (Одеська, Миколаївська, Херсонська і Запорізька області) у етнонаціональному ракурсі свідчать про зменшення осіб – громадян України – у структурі населення. У 2008 р. міграційний обмін громадян України даного регіону з країнами старого зарубіжжя був від'ємним (-331 особа). Найбільші втрати характерні для Запорізької та Одеської областей ((-111) і (-94) осіб відповідно), найменші – для Миколаївської та Херсонської областей ((-59) і (-67) осіб відповідно). Мешканці півдня емігрують переважно у країни Європи, зокрема Німеччину і Чехію, і країни Америки, зокрема США і Канаду. Натомість позитивний баланс спостерігається в обміні населення із країнами Азії, зокрема Ізраїлем, та Африки (рис.1).

Динаміка міграційного сальдо з країнами старого зарубіжжя за 2002-2008 рр. свідчить про перехід його від від'ємних до додатних значень. Якщо сальдо міграції населення півдня України з країнами старого зарубіжжя у 2002 році становило (-3,4 тис. осіб), то у 2008 р. дорівнювало +0,4 тис. осіб. На фоні зменшення вибуття громадян України за кордон (в країни Європи – у 11,5 разів, в Австралію та Океанію – в 10,5 разів, в країни Америки – у 6,4 рази), розпочалося прибуття на українську землю громадян азійських та африканських країн.

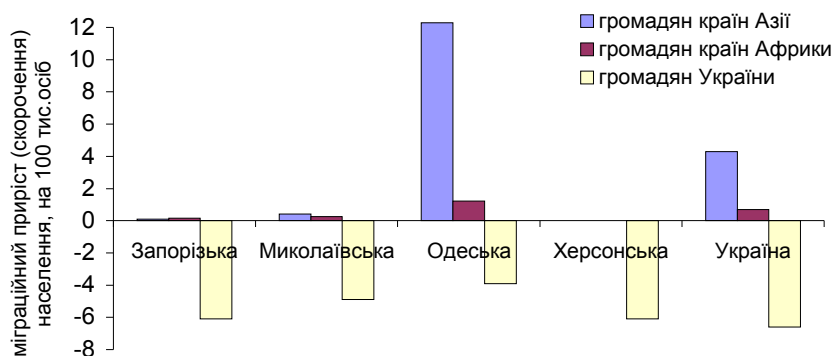

Рис.1 Міграційний приріст (скорочення) населення в областях Причорномор'я за громадянством у 2008 році (на 100 тис. населення)

У 2007-2008 рр. додатній міграційний баланс населення з країнами Азії та Африки зареєстрований у всіх причорноморських областях. Особлива ситуація спостерігалася в Одеській області. Там сальдо міграції

населення з країнами Азії у 2005-2008 рр. становило 4,9 тис.осіб, з країнами Африки – 0,3 тис.осіб. За цей період в область прибуло 2,4 тис. громадян Китаю, 0,3 тис. громадян В'єтнаму, 0,3 тис. громадян Афганістану та 0,3 тис. громадян країн Африки, а також громадяни Індії та Йорданії.

В обміні з країнами нового зарубіжжя (колишній СРСР), більшість областей Причорномор'я теж втрачають своїх громадян. Протягом 2003-2008 рр. від'ємне міграційне сальдо населення зареєстровано у Запорізькій, Херсонській, Миколаївській (крім 2008 р.) областях. Переважно виїжджають наші громадяни у Росію, невелика частина у Білорусь та Литву.

Виняток становить Одеська область, де спостерігалось додатне сальдо громадян України за рахунок прибуття щорічно близько 1,5 тис.осіб, які мали українське громадянство, більшість з них – мешканці Молдови, а також Росії, Казахстану, Вірменії та Грузії.

Проте в південних областях стабільним є міграційний приріст громадян Росії, Молдови, Азербайджану, Вірменії, Грузії, Узбекистану та Казахстану (рис.2). На основі даних Держкомстату України за 2008 р. найбільший міграційний приріст громадян Росії спостерігався у Запорізькій (3,6 осіб на 10 тис. населення) і Одеській (відповідно 2,9) областях; найменший – у Миколаївській (відповідно 1,5) області. Значний приріст громадян Молдови та країн Азії, зокрема Закавказзя, спостерігався в Одеській області (відповідно 2,1 і 1,4 особи на 10 тис.населення).

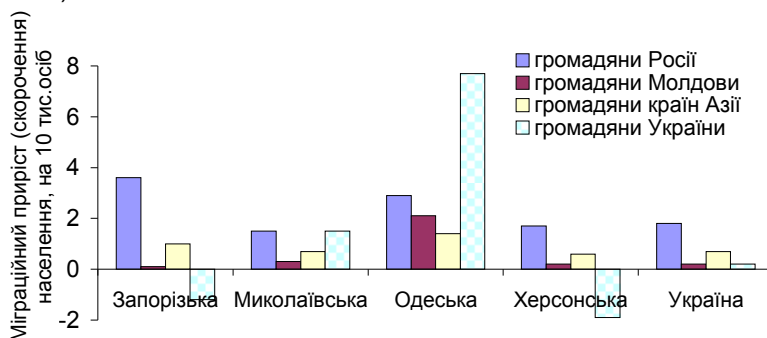

Рис.2. Міграційний баланс населення за громадянством в областях Причорномор'я у 2008 році (на 10 тис.осіб)

Протягом останніх п'яти років щорічна перевага кількості прибулих над вибулими в причорноморських областях громадян Азербайджану збільшилася втричі, Росії, Молдови, Вірменії – вдвічі. Зокрема в Запорізькій області зросло щорічне прибуття росіян і азербайджанців; в Миколаївській – азербайджанців та вірмен, в Одеській області – росіян, молдаван та громадян країн Закавказзя, в Херсонській – лише росіян.

Збереження таких показників міграційної рухливості етнічних спільнот населення України, зокрема її південних областей, у майбутньому може призвести до того, що питома вага корінного населення буде зменшуватися, а частка іммігрантів, зокрема з азіатських країн, зростатиме. Це, в свою чергу, спричинить виникнення певної напруги у суспільстві. По-перше, можливі проблеми в сфері спілкування з іноземцями. По-друге, загострення і так складної мовної ситуації, адже „іммігранти з нетрадиційних для нашої держави країн, частіше володіють в тій чи іншій мірі російською і менше українською мовою, що означатиме збільшення кількості носіїв російської мови” [3, с.153]. По-третє, імміграція ускладнить конфесійну структуру суспільства, бо дедалі відчутнішу роль відіграватимуть інші релігії, наприклад, мусульманство.

Для забезпечення етнокультурної безпеки народу нагальною потребою суспільства є розробка зваженої міграційної політики держави, а також системи заходів щодо адаптації іммігрантів у новому середовищі.

Джерела та література

1. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / Державний комітет статистики України. – К., 2003.
2. Міграція населення України у 2005 році. – К., 2006.
3. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / О.Б. Беренштейн, Н.А. Зіневич, В.Т. Зінич та ін.; За ред. В.І. Наулка. – К., 2001.

Драгунова Т. А. Внешняя миграция населения Юга Украины на современном этапе

В статье рассматривается современная миграционная ситуация в южных областях Украины. Анализируются миграционный оборот населения региона, особенности этнонационального состава внешних миграционных потоков населения. Определяются проблемы, обусловленные неблагоприятными миграционными процессами.

Ключевые слова: национальные группы, миграционные процессы, миграционная мобильность, миграционный прирост, миграционный оборот.

Dragunova T. A. Foreign migration in Southern Ukraine at the present stage

The article considers modern migration situation in the southern regions of Ukraine. The features of the composition of external migration flow by the ethno-national belonging are analyzed. Problems of the unfavorable migration processes are explored.

Key words: national groups, migration processes, mobility, net migration, gross migration.